

BİR VIRÜSÜN DÜNYAYA ETTİKLERİ: COVID-19 PANDEMİSİNİN MAKROEKONOMİK ETKİLERİ

Mahmut Sami DURAN^{1,a,*}, Mustafa ACAR^{2,b}.

¹Selçuk Üniversitesi, Finans, Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü, Konya, Türkiye
²Necmettin Erbakan Üniversitesi, İktisat Bölümü, Konya, Türkiye

*Corresponding Author
E-mail: msduran@selcuk.edu.tr

(Received 13th May 2020; accepted 22th June 2020)

a: <https://orcid.org/0000-0003-3125-2596>, b: <https://orcid.org/0000-0002-7426-6747>

ÖZET. Covid-19 pandemisinin, II.Dünya Savaşından buyana insanoğlunun karşı karşıya kalmış olduğu en büyük küresel sağlık felaketi olduğu düşünülmektedir. 2019 yılı Aralık ayında, Çin'in Hubei eyaletinin Wuhan şehrinde yeni bir bulaşıcı solunum yolu hastalığı ortaya çıkmış ve bu hastalık Dünya Sağlık Örgütü tarafından COVID-19 (2019 koronavirüs hastalığı) olarak adlandırılmıştır. SARS-CoV-2 (ciddi akut solunum sendromu koronavirüs 2)'nin bir türü olan bu hastalık, geçen 3-4 aylık süreçte ciddi bir yayılma ve bulaşma hızı göstererek neredeyse tüm dünyayı etkisi altına almıştır. Bu süreçte herhangi bir ilaç bulunamaması sonucunda tüm dünya nüfusu sonuçları ağır olan birtakım sosyal, ekonomik, psikolojik vs. sorun ile yüzleşmek durumunda kalmıştır. Ülkelerin birbirlerine sınırlarını kapatmaları, uluslararası ticaretin neredeyse durma noktasına gelmesi, birçok sektörde üretimin durması, sağlık ve kamu harcamalarındaki ciddi artışlar vs. pek çok unsur küresel ekonomiyi ciddi bir şekilde olumsuz etkilemektedir. Bu çalışmada, COVID-19 salgının küresel ekonomiye olan etkileri sektörel olarak analiz edilmekte ve makroekonomik ve sosyo-kültürel sonuçları tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, Koronavirüs, Makroekonomik Etkiler.
Jel Kodları: I15, I18, E62, E64, G17

WHAT A VIRUS COULD DO THE WORLD: MACROECONOMIC EFFECTS OF COVID-19 PANDEMIC

ABSTRACT. Covid-19 pandemic is considered to be the biggest global health disaster facing humanity since the World War II. In December 2019, a new infectious respiratory disease emerged in Wuhan, Hubei province of China, which was called COVID-19 (2019 coronavirus disease) by the World Health Organization. Showing a serious spread and transmission rate over the past 3-4 months, this virus, a type of SARS-CoV-2 (severe acute respiratory syndrome coronavirus 2), has affected virtually the whole world. Because of the absence of any medication readily available in hand, the world population had to face in this process a number of social, economic and psychological problems with potentially severe results. Countries closed their borders to each other, international trade almost came to a halt, production in many sectors stopped, health and other type of public spending severely increased, hence seriously disrupting the global economy. In this study, macroeconomic effects of COVID-19 outbreak on the global economy is analyzed by industry and socio-cultural results are discussed.

Keywords: Covid-19, Coronavirus, Macroeconomic Effects.
Jel Classification Codes : I15, I18, E62, E64, G17

GİRİŞ

Yaklaşık ilk yirmi yılını geride bıraktığımız 21. yüzyılda dünya nüfusu bugüne kadar başlıca beş önemli pandemi (salgın hastalık) ile karşı karşıya kalmıştır. Bunlar tarih sırasıyla 2009 yılında görülen H1N1, 2014 yılında görülen çocuk felci ve Ebola, 2016'da görülen Zika ve son olarak da 30 Ocak 2020 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü (WHO/DSÖ) tarafından kayıtlara geçen COVID-19'dur. Dünya üzerindeki hemen hemen bütün ülkeleri etkisi altına alan bu salgınlar pek çok ölüm, hastalık ve ekonomik kayıplara neden olmuştur, halen de olmaktadır. En son karşılaşılan COVID-19 adlı pandemi, diğer hastalıklara ve bunlara ilişkin yüklerle kıyasla, tüm dünyadaki diğer bulaşıcı hastalıklardan daha fazla acı çekilmesine neden olabilecektir (Chakraborty ve Maity,2020:2). Yeni Koronavirüs hastalığı (COVID-19), insan hayatı üzerindeki üzücü etkilerinin yanı sıra, sadece Çin, ABD veya Hindistan'da değil, bir bütün olarak tüm dünya ekonomilerini önemli ölçüde yavaşlatma potansiyeline sahiptir (Yoo,2020).

Covid-19 pandemisi son dört-beş aydır tüm dünya ülkelerinde olası maliyetlerini yaşatarak göstermektedir. Salgınla mücadele bağlamında dünyadaki ülkelerin çoğunun uygulamış olduğu sınır geçişlerini durdurma, seyahat kısıtlaması, karantina uygulaması gibi pek çok tedbir virüsle bağlantılı maliyetleri en aza indirme amacı gütmektedir. Ancak ülkelerin yaklaşmakta olan ekonomik kriz ve durgunluğun etkisinden de kaçamayacaklarını tahmin etmek mümkündür.

Covid-19 salgını yalnızca sağlık alanında değil, ekonomik, sosyal, psikolojik, kültürel vb. pek çok alanda da birtakım etkileri beraberinde getirecektir. Nitekim OECD tarafından yapılan analizlere göre, dünya ekonomisinin 2020 yılında en az %2,4 daralacağı öngörülmektedir (OECD,2020). Benzer şekilde, UNCTAD tarafından yapılan analizlere göre ise 2020 yılında küresel çapta doğrudan yabancı yatırım akışının %30-40 arasında azalması beklenmektedir (UNCTAD, 2020). Yine Uluslararası Çalışma Örgütü ILO söz konusu salgın nedeniyle küresel çapta 5-25 milyonun insanın işsiz kalacağını tahmin etmektedir (ILO,2020). UNESCO ise dünya genelinde 1,5 milyar öğrencinin fiilen okullarından uzak kalacağını tahmin etmektedir (UNESCO,2020). Bu nedenle Covid-19 salgınının küresel çapta toplumsal hayatta derinden etkilere ve değişimlere neden olacağı ve tüm bu değişimlerin bireysel, kurumsal, toplumsal ve ekonomik sonuçları olacağı kesindir.

COVID-19 PANDEMİSİNİN YAYILMASI

Çin'in Hubei eyaletinin Wuhan şehrinde yeni bir bulaşıcı solunum yolu hastalığı olarak ortaya çıkan ve daha sonra DSÖ tarafından küresel bir pandemi olarak dünyaya yayılmakta olan COVID-19 salgını, her geçen gün etkisini ve virüsü kapalı insan sayısını artırmaktadır. 15 Haziran 2020 tarihi itibarıyla vaka, ölüm ve iyileşme sayıları bağlamında Worldometer tarafından elde edilen gerçek zamanlı veriler Tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 1. COVID-19 Pandemisi Dünya İstatistikleri (15 Haziran 2020)

Ülkeler	Toplam Vaka Sayısı	Toplam Ölüm Sayısı	Toplam İyileşen Sayısı
Dünya	8.017,692	436.124	4.140,639
ABD	2.162,261	117.858	870.076
Brezilya	867.882	43.389	453.568
Rusya	537.210	7091	284.539
Hindistan	333.255	9524	169.817
İngiltere	295.889	41.698	-
İspanya	291.008	27.136	150.376
İtalya	236.989	34.345	176.370
Peru	229.736	6688	115.579
İran	189.876	8950	150.590
Almanya	187.671	8870	172.600
Türkiye	178.239	4807	151.417
Fransa	157.220	29.407	72.859
Çin	83.181	4.634	78.370

Kaynak: Worldometer

Not: Doğrulanmamış vakalar olabilir.

Tablo 1'deki veriler incelendiğinde, 15 Haziran 2020 tarihi itibarıyla en fazla vaka sayısının 2 milyon 162 bin 256 ile ABD olduğu görülmektedir; bu oranlar ile ABD salgının merkezi olarak gösterilmektedir. Bu ülkeyi vaka sayısı olarak Brezilya, Rusya, Hindistan ve İngiltere takip etmektedir. En fazla ölümün gerçekleştiği ülkeler ise ABD, Brezilya, İngiltere ve İtalya olarak kayıtlara geçmektedir. Toplam iyileşen insan sayısı bakımından ABD'nin ilk sırada geldiği, bu ülkeyi Brezilya ve Rusya'nın izlediği görülmektedir.

Yine 15 Haziran 2020 tarihinde COVID-19 pandemisinin bölgesel olarak dağılımı ise Tablo 2'de gösterilmektedir. Tablodaki veriler değerlendirildiğinde, bölgesel olarak virüsün en fazla görülme vakasının 2 milyon 486 bin 035 doğrulanmış vaka sayısı ile K. Amerika'da meydana geldiği anlaşılmaktadır. K.Amerika'yı sırasıyla Avrupa ve Asya bölgeleri izlemektedir. Afrika bölgesinde yaklaşık 246 bin 169 vaka sayısı görülürken Okyanusya en az vakanın görüldüğü bölgedir

Tablo 2. COVID-19 Pandemisinin Bölgesel İstatistikleri (15 Haziran 2020)

Bölgeler	Toplam Vaka Sayısı	Toplam Ölüm Sayısı	Toplam İyileşen Sayısı
Dünya	8.017,692	436124	4.140,639
Avrupa	2.216,507	183.072	1.173,468
K.Amerika	2.486,035	145.273	1.075,564
Asya	1.634,073	40.606	998,460
G.Amerika	1.426,387	60.484	771,342
Afrika	246.169	6.564	113,179
Okyanusya	8.946	124	8.439

Kaynak: Worldometer

Not: Doğrulanmamış vakalar olabilir.

COVID-19 PANDEMİSİNİN SEKTÖREL BAZDA MAKROEKONOMİK ETKİLERİ

Hızla katlanarak artan yayılımı kontrol altına almak amacıyla, ister gelişmiş olsun isterse gelişmekte olan, dünyadaki hemen bütün ülkeler bir dizi koruyucu önlemler almak durumunda kalmışlardır. Seyahatlerin yasaklanmasından, işyerlerinin kapatılmasına, sosyal izolasyondan sokağa çıkma yasağına kadar varan bu sıkı tedbirler ekonominin çoğu sektörünü durma noktasına getirmiş, hatta bazılarında durmaya neden olmuştur. Başlıca yurtiçi ve yurtdışı uçuşları, taşımacılık hizmetleri, demiryolu hizmetleri, spor, eğitim, ticaret ve hizmet kuruluşları olmak üzere tüm sektörler COVID-19 pandemisinden olumsuz olarak etkilenmektedir. İktisadi bakımdan güçlü ülkelerin çoğunun ekonomisi, COVID-19 hastalarının ve ailelerinin tedavisi ve rehabilitasyonunun yanı sıra, zor durumdaki işletmelere verilen destekler için yapılan aşırı harcamalar nedeniyle yüksek enflasyon ve artan işsizlik tehdidi ile karşı karşıya kalmaktadır. Dünyada yaşanan bu pandemi tarım, ticaret, sanayi, ulaşım, finans ve bankacılık, sağlık, havayolları ve enerji piyasaları gibi birbirine bağlı pek çok sektörü olumsuz olarak etkileyen bir durgunluğa yol açmaktadır.

Aşağıda sırasıyla söz konusu pandeminin bankacılık ve finans, tarım, tedarik zinciri ve imalat sanayi, kamu sektörü, havacılık ve enerji sektörü üzerindeki makroekonomik etkileri ele alınmaktadır.

COVID-19 Pandemisinin Bankacılık ve Finans Sektörü Üzerine Etkisi

Bankacılık sektörü doğası gereği ekonominin gerilediği dönemlerde sorunlu krediler ve aşırı işlem hacmi nedeniyle savunmasız kalmaktadır. Daha önceki HIV salgınlarında olduğu gibi bireysel tedaviler için yaşanan büyük ölçekli mevduat çekilmeleri bu sektör için sorun oluşturmaktadır (Goodel,2020:3-4). Legoarde-Segot ve Leoni (2013) dünyada yaşanan büyük bir pandeminin etkisi arttıkça, gelişmekte olan bir bankacılık sektöründe çöküş olasılığının artacağını teorik bir modelle ortaya koymaktadır. Öte yandan böyle bir dönemde yoksul kesimlere sağlanan kredilerin baskılanması sorunu bankaları ve finans kurumlarını olumsuz olarak etkileyecektir. Pek çok sektörde işyerlerinin kapanması, üretimin yavaşlaması veya büsbütün durması, satışların azalması, çalışanların evde kalmaya zorlanması kaçınılmaz şekilde borçların çevrilmesini olumsuz etkilemekte ve geri dönmeyen krediler artmaktadır. Bankacılık ve finans sektöründe yaşanması kaçınılmaz sorunları hafifletebilmek için hükümetler ve merkez bankaları likidite sağlama, şirketlerin vergi ve kredi borçlarını erteleme, KOBİ'lere yardım gibi çeşitli destekler sağlama yoluna gitmektedirler.

COVID-19 Pandemisinin Tarım Sektörü Üzerine Etkisi

Makroekonomik aktarım kanallarındaki bozulmalar tarımsal arz ve talebini, buna bağlı olarak tarımsal ticareti de önemli ölçüde etkilemektedir. Örneğin petrol ve metal fiyatlarındaki hızlı düşüşler, emtia ihraç eden ülkelerin birçoğunun döviz kurları üzerinde baskı oluşturmaktadır. Bu aşağı yönlü baskı ise tarımsal tüm ticari mallar üzerindeki etkisini göstermektedir. Ayrıca COVID-19 pandemisi sonucunda işsiz insan sayısı hızla artmakta, işini kaybedenlerin satın alma gücü azalmakta, bu durum ise nihai gıda talebi üzerinde olumsuz şoka neden olmaktadır (FAO,2020:6-7).

COVID-19 ile mücadelede alınan tedbirler ile birlikte turizm sektörü durma noktasına gelmiştir ve dışarıda yeme/içme oranlarında %80'leri bulan azalmalar yaşanmaktadır. Bu

durum tarımsal gıda talebinde azalmalara neden olmakta ve şüphesiz tarım sektörü de bu durumdan etkilenmektedir. Ancak tarım sektöründeki esnekliğin diğer sektörlerle göre daha düşük olması, COVID-19'un tarımsal gıda talebindeki etkisinin diğer birçok sektöre göre daha düşük olacağını göstermektedir. Nicola vd.(2020) yaptıkları çalışmada, tarım sektörünün esnekliğini COVID-19 salgını ile test etmeyi amaçlamıştır. Elde ettikleri sonuçlar otel ve restoranlardan gelen talepteki küresel bir çöküşün, tarımsal emtia fiyatlarını %20 oranında düşürdüğünü göstermektedir. Enerji, turizm, eğitim, finans gibi alanlarındaki daralmaların %50'lerin üzerinde olması, dolaylı olarak tarımsal daralmanın daha düşük olacağını doğrulamaktadır. Bunun yanısıra tarımsal talep genel olarak yüksek gelirli ülkelerde daha inelastiktir, bu nedenle oluşacak tarımsal talep şoklarından düşük gelirli ülkelerin daha çok etkileneceğini söylemek yanlış olmayacaktır (FAO,2020:27).

Öte yandan talepteki azalma, taşıma sorunları, dış ticaretin durması gibi nedenlerle et, sebze gibi dayanıksız gıdaların bozulma sorunları tarımsal anlamda problemlere sebep olacaktır. Ancak ülkelerin uygulamış oldukları sosyal yardımlar ve toplumsal yardımlaşma fonlarındaki artışlar gıda talebinin fazla düşmesine engel olacaktır. Ayrıca, tarımsal destek ödemeleri ve petrol fiyatlarındaki düşüşlerinde gıda arzında devamlılığı sağlaması beklenmektedir.

COVID-19 Pandemisinin Tedarik Zinciri ve İmalat Sanayi Üzerine Etkisi

Pandeminin olumsuz etkilerinin en çarpıcı biçimde ortaya çıkacağı sektörlerin başında tedarik zinciri ve imalat sanayi sektörleridir. Böylesi olağanüstü dönemlerde fabrikaların, arz edenlerin ve nakliye bağlantılarının geçici olarak kullanılamaması tedarik zinciri üzerinde çok hızlı ve olumsuz bir etkiye yol açmaktadır. Ortaya çıkan malzeme kıtlıkları ve teslimat gecikmeleri; gelir, hizmet seviyesi ve verimlilik açısından bir dalgalanmaya yol açarak performans düşüklüğüne neden olmaktadır (Ivanov,2020:2). Çin'in tedarik zinciri alanında dünyadaki öncü konumu bilinmektedir. Pandeminin ilk olarak Çin'de görülüp oradan dünyaya yayılması, pandemiye karşı gerekli tedbirlerin alınmasında yer yer geç kalınmış olmasından Çin'in suçlanması, benzer durumlarla ilerde yeniden karşılaşılma olasılığı vb. nedenlerle Korona sonrası dünyada ülkelerin tedarik zincirinde birtakım değişmelerin olması kaçınılmaz gözükmektedir. Bazı ülkelerin kendi içinde bu sektöre daha fazla yatırım yapması, bazılarının ise alternatif tedarik zinciri kanalları arayışına girmesi beklenmelidir.

Öte yandan dünyada yaşanan bu tür pandemiler tüketici davranışlarında da uzun dönemli değişikliklere yol açabilmektedir. Bu çerçevede örneğin Haacker (2004), HIV salgınından kaynaklanan tüketici davranışlarında kalıcı bir değişiklik meydana gelmiş olduğuna dikkat çekmektedir. Açıkçası, harcamalar ve iç taleplerde dünya çapında yaşanan bir gerileme, küresel ekonomi için büyük bir zorluk oluşturacaktır. Tüketicilerden kaynaklı bir talep değişmesi bir sonraki halkada imalat sanayilerini etkileyecektir. Bu bağlamda COVID-19 pandemisi imalat sektörünü de olumsuz olarak etkileyecektir. İngiltere'de imalat sektörü ile ilgili olarak yapılmış olan bir anket çalışmasında, ankete katılanların %80'inden daha fazlası önümüzdeki iki çeyrekte cirolarında düşüş beklerken, %98'i ise pandeminin ticari operasyonlar üzerindeki etkisi konusunda olumsuz endişelere sahip olduklarını ifade etmektedir (Nicola, 2020:3).

COVID-19 Pandemisinin Kamu Sektörü Üzerine Etkisi

Salgınla mücadele anlamında uygulanan sosyal mesafe ve karantina uygulaması çok sayıda ülkede uygulanmaktadır. Bu yöntem hizmet sektöründe çoğu işyerinin

kapanmasına ve çalışanların işlerini kaybetmelerine yol açmaktadır. Oteller, lokantalar, kafeler vs. yerlerin kapatılması, toplu taşıma ve uçakla seyahatlerin durması gibi pek çok tedbir özelde hizmet sektöründeki bir daralma gibi görünse de, genelde tüm ekonomide yaşanacak bir talep düşüşü ile büyük bir durgunluğa yol açacaktır. Ekonominin genelinde yaşanacak bir durgunluk sonucunda, sektörlerin birçoğunda üretim kayıpları yaşanacaktır. Bu sektörlerden gelir elde etmekte olanların kaçınılmaz şekilde gelirleri düşecek; daha da önemlisi, gelir elde edenlerin büyük bir kısmı sabit düzenli gelirlerinden mahrum kalma riski ile karşı karşıya kalacaktır. Sosyal devlet olmanın gereği olarak, devletler vatandaşlarını bu risklere karşı korumak durumunda olacaklardır. Bu durumda salgınla mücadele için uygulanan politikalar ile aşırı artacak olan sağlık, kamu ve sosyal harcamalar, vazgeçilen vergiler vs. sonucunda devletlerin bütçeleri ciddi anlamda baskılanacak ve zorlanacaktır (Bayar vd., 2020:6-7).

Öte yandan devletin kurumlarında uygulanan yarı zamanlı çalışma modelleri sonucunda verimlilik giderek azalmakta, zaman maliyeti ise giderek artmaktadır. Bunun yanı sıra uygulanacak olan yatırım programları ertelenmekte, devletin bütçe imkânları çoğunlukla sosyal ve kamu harcamalarına kaydırılmaktadır.

COVID-19 Pandemisinin Havacılık Sektörü Üzerine Etkisi

Pandeminin dünyada etkisini artırması ve bir ülkeden ötekine yayılmaya başlamasıyla birlikte, ülkelerin almış oldukları tedbirlerin başında ilk olarak uçak ile seyahatleri yasaklamak gelmiştir. Sadece uluslararası uçuşlar değil, ülke içi uçuşlara da kısıtlamalar getirilmiştir. Bu durum Sivil havacılık tarihinde belki de daha önce yaşanmamış olan bir krize ve durgunluğa neden olmaktadır. Çok sayıda uçağın çalıştırılmaması havayolu şirketlerinin uçak kiralalarını ve kredi borçlarını ödeyememesini, mevcut sigorta şirketlerinin ise ortaya çıkan bu yükü kaldıramaması, sivil havacılık şirketlerinde büyük sorunlara neden olmaktadır.

Uluslararası Havalimanları Konseyi (ACI) tarafından yapılan tahminlere göre, 2020 yılında küresel havalimanı yolcu trafiğinde ilk çeyrekte %12 daralma beklenmektedir. Bu daralmadan en fazla etkilenecek olan bölgeler %24 ve %9,1 daralma ile sırasıyla Asya-Pasifik ve Avrupa bölgeleri olacaktır. Covid-19 öncesi 481 milyon yolcu sayısı ile en kalabalık üçüncü bölge olan Kuzey Amerika bölgesinde Covid-19 yüzünden yolcu sayısında yaklaşık %1'lik bir daralma öngörülmektedir. Tablo 3'te COVID-19 sonrası küresel havalimanı yolcu trafiğindeki beklenen değişim gösterilmektedir.

Tablo 3. COVID-19 Sonrası Küresel Havaalanı Yolcu Trafiğindeki Değişim

Bölgeler	COVID-19 öncesi öngörülen yolcu sayısı (milyon)	COVID-19 sonrası öngörülen yolcu sayısı (milyon)	Değişim oranı
Afrika	55	55	-%0,3
Asya-Pasifik	867	659	-%24
Avrupa	503	457	-%9,1
Latin Amerika	181	180	-%0,3
Ortadoğu	109	104	-%4,2
Kuzey Amerika	481	477	-%1
DÜNYA	2.195	1.193	-%12

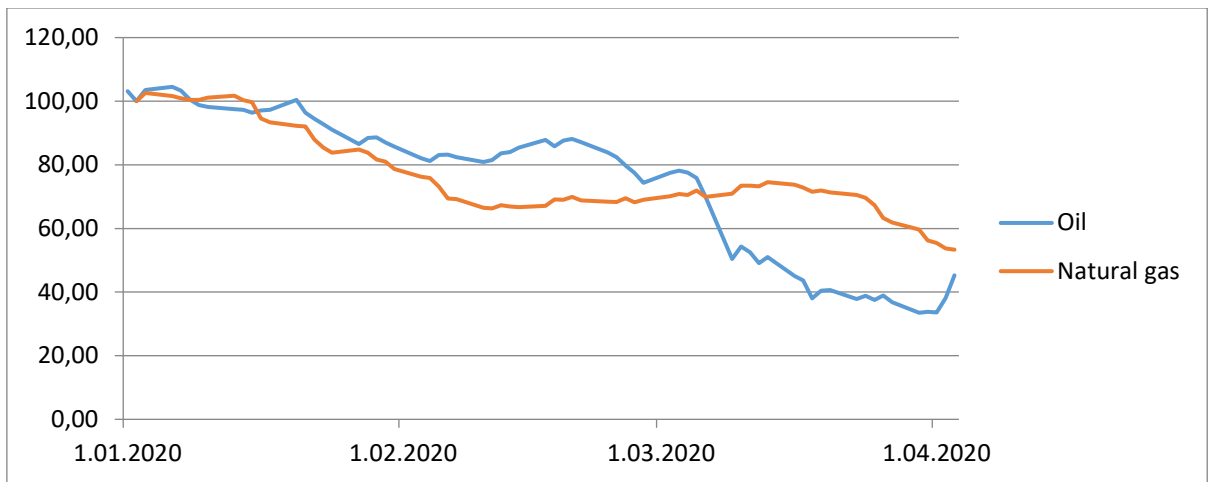
Kaynak: ACI World

Uluslararası Sivil Havacılık Organizasyonu (ICAO) tarafından yayımlanan son istatistiklere göre ise, 2020 yılının ilk yarısında uluslararası yolcu trafiğinde salgın Mayıs ayı sonunda biterse %47, Haziran ayı sonunda biterse %58 oranında bir azalma öngörülmektedir. Toplam yolcu sayılarındaki azalmanın Mayıs ayı sonunda 503 milyon, Haziran sonunda ise 607 milyonu bulması beklenmektedir. Bu dönemde havayolu şirketlerindeki zararın 135 milyar doları bulacağı tahmin edilirken, en büyük gelir kayıplarının sırasıyla Avrupa, Asya-Pasifik ve Kuzey Amerika'da gerçekleşmesi beklenmektedir. Havacılık sektöründeki daralmanın Almanya'da %-7,0, Fransa'da %-7,2, İtalya'da %-9, İspanya'da %-9, ABD'de %-5,9, Japonya'da %-5,2, İngiltere'de %-6,5 olacağı öngörülmektedir. Aynı zamanda bu daralmalar sektörde işgücü kaybını da derinden hissettirecektir (ICAO,2020).

COVID-19 Pandemisinin Enerji Sektörü Üzerine Etkisi

COVID-19 pandemisi, dünyada benzeri görülmemiş bir küresel sağlık ve ekonomik krizi ortaya çıkarmıştır. Modern yaşamın en kilit sağlayıcısı olarak enerji sektörü de, bu krizden benzersiz bir şekilde etkilenmektedir.2020'nin başlarında, Rusya ile Suudi Arabistan arasında yaşanan petrol fiyatları savaşı nedeniyle petrolün fiyatı düşüş göstermekteydi. Koronavirüs pandemisi, petrol talebindeki azalmayla durumu daha da kötüleştirmiştir. Pandemi sırasında, insanların ve malların hareketinde bir azalmaya yol açan zorunlu seyahat kısıtlamaları, havacılık sektörünün durması ile azalan yakıt talebi, kömür ve diğer enerji ürünlerine olan talebin düşmesine ve bunun sonucunda düşük talep nedeniyle petrol fiyatlarında düşme görülmüştür.

1 Ocak itibariyle Çin'den gelen ilk ölüm haberinin ardından, kademeli olarak ham petrol fiyatlarında %30'a yakın düşüşler yaşanmıştır. 9 Mart tarihinde S.Arabistan'ın kotalara bağlı kalmayı reddetmesi ve petrol üretimini artırmasıyla, petrol fiyatlarında 1991'de Çöl Fırtınası Operasyonunun başlatılmasından bu yana bir günlük en büyük düşüş olan %33 oranında düşüş gerçekleşmiştir (WEF, 2020).2020 yılının başında 100 dolar civarında olan ham petrol fiyatları dört ayda beşte birine düşmüş, Nisan ayı sonunda 20 doları görmüştür. Şekil 1'de 1 Ocak-1Nisan 2020 tarihleri arasında petrol ve doğal gaz fiyatlarındaki değişimin seyri gösterilmektedir.

Şekil 1. Petrol ve Doğal Gaz Fiyatlarındaki Değişim
Kaynak: IMF

COVID-19 pandemisinin tüm dünya üzerinde hızla yayılması ve özellikle yayılma hızının Avrupa ve Kuzey Amerika'da yoğunlaşması sonucu, hem küresel talepte azalma hem de artan kaygılar nedeniyle petrol fiyatlarındaki düşme hızını artırmıştır. Bu süreçte IEA tarafından yayımlanan rapor, pek çok petrole bağımlı endüstrilerin üretim eğiliminin azalmasıyla birlikte, Çin ve Avrupa gibi büyük ithalatçıların petrol ithalatını azaltacağını ve bu durumun küresel petrol talebinde düşme ortaya çıkaracağını ortaya koymuştur. Virüs yalnızca Çin'de tedarik zincirlerini durdurmak ile kalmamış, küresel ölçekte döngüsel yavaşlamayı daha da artırarak hem Avrupa bölgesinde hem de tüm dünyada sanayi üretimini azaltmıştır (Kingsly ve Henri, 2020:2-3). Bu durum ise enerji sektöründe ciddi daralmaları ve petrol fiyatlarındaki düşüşü hızlandırmıştır.

IEA tarafından yapılan analizlerde, yılın ikinci yarısında seyahat kısıtlamalarının hafifletildiği varsayılsa bile, 2020'deki küresel petrol talebinin 2019'a kıyasla günde 9,3 milyon varil (mb/d) düşmesi ve neredeyse on yıllık bir büyümeyi silmesi beklenmektedir. Düşen petrol fiyatları ve dünyada yaşanan enerji krizini düzenlemek için OPEC+ ülkeleri üretimi 1 Mayıs 2020 tarihinden itibaren günlük 9,7 milyon varil (mb/d) azaltmayı kabul etmişlerdir. Alınan bu tedbirlerin uzun dönemde fiyatlar üzerinde etkili olması beklense de, önümüzdeki dönemde petrol endüstrisinde daralmanın sürmesi beklenmektedir. IEA tahminlerine göre Nisan ayında yıllık bazda 29 milyon varil (mb/d)'e varan talep düşüşü ve ardından Mayıs ayında 26 milyon varil (mb/d)'lik yıllık önemli düşüşler beklenmektedir. Haziran ayında, kademeli bir toparlanma olsa bile, muhtemelen bir yıl öncesine göre talebin 15 milyon varil (mb/d) daha düşük olacağı tahmin edilmektedir (IEA,2020).

COVID-19 PANDEMİSİ İLE MÜCADELEDE UYGULANAN PARA VE MALİYE POLİTİKALARI

Dünya ekonomileri COVID-19 nedeniyle, belki de etkileri uzun yıllar sürecektir olan büyük bir küresel durgunluk ile karşı karşıyadırlar. Salgını durdurmak için hali hazırda uygulanan pek çok tedbir söz konusudur. Bu tedbirler ekonominin neredeyse tüm sektörlerini olumsuz etkilemekte, sektörel daralmalar küresel ekonominin tamamını etkileyen büyük bir durgunluğa yol açmaktadır. Hükümetlerin COVID-19 ile mücadele sürecinde hızla devreye soktukları para ve maliye politikaları tablo 4'de özetlenmektedir.

Tablo 4. COVID-19 Pandemisi İçin Hızla Uygulanan Politikalar

Sıra	Politika Şekli	Uygulanan Politikalar	Uygulayan Bazı Ülkeler
1	Para Politikası Tedbirleri	Bankalara zorla düzenleyici işlem yaptırılması ve COVID-19'dan etkilenen borçlulara anapara veya faiz moratoryumu verilmesi	İrlanda, Çin, Nijerya, İtalya
		Merkez bankalarının finansal (tahvil ve hisse senedi) piyasalara likidite sağlaması	ABD VE Çin
		Merkez bankalarının hızla değer kazanan tahvil ve menkul kıymetleri satın alması	Avustralya, AB, Kanada
		Merkez bankaları tarafından faiz oranlarının düşürülmesi	Türkiye, ABD, Yeni Zelanda, Japonya ve İngiltere, Nijerya, Güney Kore, Kanada
		Bankalara, KOBİ'lere, halk sağlığı sektörüne, bireylere ve önemli işletmelere sürekli kredi akışı	İngiltere, ABD, Avustralya, Nijerya
2	Maliye Politikası Tedbirleri	COVID-19 salgından en fazla etkilenen sektörler ve endüstriler için büyük bir federal teşvik paketini onaylayan hükümetler	İngiltere, ABD, Avustralya, Nijerya, Türkiye
		Her hanehalkını desteklemek için sosyal yardım ödemeleri	Avustralya, ABD, Türkiye
		Bireyler için gelir desteği sağlanması	Avustralya, ABD, İngiltere ve Hindistan, Türkiye

Kaynak: (Ozili ve Arun, 2020:15).

Tablo 4'ten de izlenebileceği gibi, COVID-19 pandemisi ile mücadelede başarılı olabilmek ve ekonomiye olumsuz etkilerini azaltabilmek amacıyla ülkeler tarafından hızla maliye politikalarına müracaat edilmiş ve birtakım mali tedbir paketleri yürürlüğe konmuştur. ABD'de uygulanan destek miktarı başlangıçta 484 milyar dolarken, pandeminin etkisini artırmasıyla bu oran 2 trilyon dolara kadar yükseltilmiştir. Bu miktar ile salgınla mücadelede en yüksek destek paketini açıklayan ülke ABD olmuştur. Öte yandan, Japonya yaklaşık kamu ve özel sektörü desteklemek için 1 trilyon dolarlık bir mali destek paketi açıklamıştır. Bu rakam 2008 krizinde Japonya'da yürürlüğe koyulan paketin neredeyse iki katından fazla olmuştur. Ülkelerin açıklamış oldukları mali yardım paketleri ülkelerin GSYH'larında ciddi bir yer işgal etmektedir. Bazı ülkeler tarafından uygulanan mali finansman destekleri Tablo 5'de gösterilmektedir.

Tablo 5. COVID-19'la Mücadele Sürecinde Açıklanan Mali Tedbirlerin Kapsamı

Ülkeler	Mali Tedbir Büyüklüğü	GSYH(%)	Konusu
ABD	2 trilyon dolar	10	Alınan tedbirler için
Almanya	756 milyar avro	18	Köklü kurumları korumak ve sosyal yardımlar için
İngiltere	350 bin GBP	11,8	Alınan tedbirler için
Kanada	107 bin Kanada doları	6,2	Alınan tedbirler için
Çek Cum.	100 bin CZK	1,8	Alınan tedbirler için
İtalya	400 milyar avro	15	İç piyasa ve ihracata yönelik destekler
Rusya	1.4 tn RUB	1,8	Alınan tedbirler için
Türkiye	100 milyar Lira	185	Artan krediler, daha düşük vergiler, ertelenmiş ödemeler
İspanya	200 milyar avro	20	Kamu ve özel sektöre destek
Japonya	1 trilyon dolar	20	Kamu ve özel sektöre destek

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Tahmin edilebileceği gibi, COVID-19 ile mücadele sürecinde firmalar ciddi anlamda bir likidite sıkıntısı ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Gelir akışı bozulmakta olan işletmelerin yaşayacağı zorluklara karşı, ülkeler kredi ve borçların yeniden yapılandırılmasını içeren birtakım parasal politikaları da hızla yürürlüğe koymaktadırlar. Kredi ve borçların yeniden yapılandırılması, piyasaya likidite desteği sunulması, düşük faizli kredi seçenekleri ve politika faiz oranlarında değişiklik çoğu dünya ülkesi tarafından öncelikli uygulanan para politikaları olmaktadır. Bunun yanı sıra bu süreçte IMF, ECB, Dünya Bankası gibi finans kurumları hızla kredi destek paketlerini devreye sokmaktadırlar. Bu anlamda oluşabilecek dış şoklara karşı ECB tarafından 870 Milyar Avro destek paketi açıklanmıştır. Öte yandan ülkeler hızla uyguladıkları faiz indirimleri ile COVID-19 pandemisinin oluşturacağı finansal baskıyı hafifletmek ve bankalar arası işlemleri rahat fonlayabilmeyi amaçlamaktadırlar. Bu şekilde Çek Cumhuriyeti 50 baz puan, Rusya 200 baz puan, Sırbistan 50 baz puan, Türkiye 100 baz puan indirimine giderken, pek çok ülkede faiz indirimleri gerçekleştirilmiştir (EY, 2020:14).

Faiz indirimlerinin borçlanmayı kolaylaştırması, kredi hacmindeki daralmayı yavaşlatması, yatırım maliyetlerini düşürmesi, dolayısıyla alışveriş ve yatırımlar üzerinde olumlu etkiye bulunması umulmaktadır.

COVID-19 PANDEMİSİNİN ÜLKELER ÜZERİNDEKİ MAKROEKONOMİK ETKİLERİ

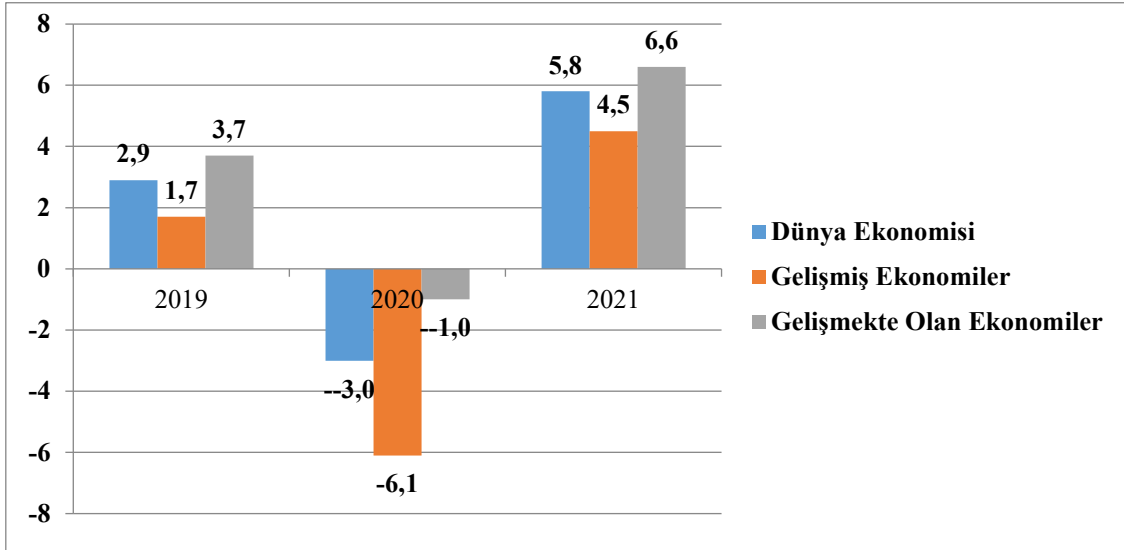
COVID-19 ile mücadelede uygulanan para ve maliye politikalarının ekonomik miktarı ve kapsamı her geçen gün giderek artmaktadır. Bu durum doğal olarak neredeyse bütün ülkelerde makroekonomik verilerde birtakım bozulmaları beraberinde getirmektedir. Başka bir deyişle, ülkelerce virüsün yayılmasını durdurmak ve can kayıplarını önlemek amacıyla, başta sokağa çıkma yasağı ve seyahat kısıtlamaları olmak üzere, uygulanan çeşitli tedbirler büyüme oranları, işsizlik, bütçe açığı, dış ticaret açıkları vs. pek çok göstergede bozulmalara neden olacaktır. Bilindiği üzere ekonomilerin büyümesi ancak üretim artışlarına bağlıdır. Ülkelerde uygulanan karantina önlemlerinin tüm sektörleri üretim hacmi bağlamında olumsuz olarak etkileyeceği açıktır. Bu süreçte pek çok firmanın kapatılacak olması, sağlık harcamalarının, kamu harcamalarının ve sosyal harcamaların çok yükselecek olması, işsizlik sürelerinin uzayacak ve buna bağlı olarak

işsizlik ödemelerinin artacak olması, firmalara sağlanan düşük faizli kredilerin çok artacak olması gibi nedenlerle, ülkelerin 2020 yılında negatif büyüme oranları gerçekleştireceği öngörülmektedir.

Dünya ekonomisi bir bütün olarak II. Dünya Savaşından sonra ilk defa 2008-2009 küresel ekonomik krizinden sonra negatif büyümüş, yani daralmıştı. Koronavirüs pandemisinin etkisiyle 2020 yılında da yine dünya ekonomisinin daralacağı hemen bütün kaynaklarca kabul edilmektedir. Ancak bu daralmanın boyutları farklı senaryolara bağlı görünmektedir. Daralmanın boyutu büyük ölçüde pandeminin yaz aylarıyla birlikte geride kalıp kalmayacağına bağlıdır. İyimser bir tahminle Haziran ayından itibaren hayatın normale dönmesi negatif büyümeyi daha sınırlı düzeyde tutacaktır. Buna karşılık pandeminin uzaması ve yılın geri kalanında da etkisini sürdürmesi küresel ekonomik daralmanın çapını çok daha yüksek düzeye çıkaracaktır.

Bu çerçevede örneğin 2009 yılındaki küresel finans krizinde dünya mal ve hizmet ticaretindeki daralma %10'ları bulmuştu; yaşadığımız pandemi sürecinde mal ve hizmetler ticaretindeki daralmanın ise %10-15 arasında olması beklenmektedir. Mal ticaretindeki daralmanın %8-15 arasında, hizmet ticaretindeki daralmanın ise %18 olacağı tahmin edilmektedir (Slater,2020:1). IMF tarafından yapılan tahminler, son salgının ekonomik etkisinin 1929 Büyük Bunalımının sonuçlarından daha ağır olacağı yönündedir.

IMF tarafından yapılan 2019-2021 dönemi büyüme tahminleri Şekil 2'de gösterilmiştir.

Şekil 2. IMF Tarafından Yapılan Büyüme Tahminleri (2019-2021)

Kaynak: IMF

Görüldüğü üzere dünya ekonomisinin 2020 yılında %3 daralacağı tahmin edilmekte, gelişmiş ekonomilerde daralmanın %6,1, gelişmekte olan ekonomilerde ise %1 olması beklenmektedir. Tablo 6'da IMF tarafından yapılan ülke bazında büyüme tahminleri gösterilmektedir.

Tablo 6. Seçili Ülkeler İçin IMF Tarafından Yapılan Büyüme Tahminleri

	2019	2020	2021
ABD	2,3	-5,9	4,7
Almanya	0,6	-7,0	5,2
Fransa	1,3	-7,2	4,5
İtalya	0,3	-9,1	4,8
İspanya	2,0	-8,0	4,3
Çin	6,1	1,2	9,2
Hindistan	4,2	1,9	7,4
Rusya	1,3	-5,5	3,5
Brezilya	1,1	-5,3	2,9
S.Arabistan	0,3	-2,3	2,9
Nijerya	2,2	-3,4	2,4
G.Afrika	0,2	-5,8	4,0
Türkiye	0,9	-5,0	5,0
Japonya	0,7	-5,2	3,0
İngiltere	1,4	-6,5	4,0
Kanada	1,6	-6,2	4,2

Kaynak: IMF

Tablo 6'dan da izlenebileceği gibi, IMF tarafından yapılan tahminlere göre 2020 yılında dünya ekonomilerinin neredeyse tamamına yakınında resesyon beklenmektedir. Buna göre 2020'de ABD yüzde -5,9, Almanya yüzde -7,0, İtalya yüzde -9,1, Rusya yüzde -5,5, Türkiye yüzde -5,0 ve İspanya yüzde -8,0 oranlarında ekonomik daralma yaşayacaktır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

2019 yılı Aralık ayında, Çin'in Hubei eyaletinin Wuhan şehrinde ortaya çıkan ve COVID-19 olarak adlandırılan pandemi tüm dünyayı etkisi altına almıştır. İster gelişmiş, isterse gelişmekte olan ekonomiler olsun, dünya ekonomisi bir bütün olarak bu durumdan hali hazırda olumsuz olarak etkilenmiştir, önümüzdeki yakın gelecekte de etkilenmeye devam edecektir. Ülkeler bir yandan COVID-19 salgını ile mücadele ederken, bir yandan da neredeyse ekonominin tüm sektörleri üzerinde oluşan derin etkilerin maliyetlerini azaltma gayreti içerisindeyler.

Sokağa çıkma yasağı, sosyal karantina uygulaması, okulların kapatılması, spor müsabakalarının durdurulması, iş yerlerinin kapatılması, ülkelerarası sınır geçişlerinin kapatılması gibi pek çok tedbir pandemi ile mücadele anlamında birçok ülkede uygulanmaktadır. Turizmden eğitime, tarımdan enerjiye, sivil havacılıktan finans kurumlarına kadar ekonominin tüm sektörleri bu tedbirlerden olumsuz olarak etkilenmektedir. Alınan bu tedbirlerin sosyo-kültürel ve psikolojik sonuçları olduğu gibi şüphesiz en büyük sonuçları ekonomi üzerinde olmaktadır. ILO tarafından yapılan tahminlere göre dünyada bu sürecin sonunda 5-25 milyon insanın işsiz kalacağı öngörülmektedir. IMF ise dünyanın 2020 yılında resesyona gireceğini ve dünya ekonomisinin %3 daralacağını tahmin etmektedir. ABD, İtalya, İspanya, Japonya,

Türkiye gibi pek çok ülkede 2020 yılında daralma beklenirken, Avro bölgesinde bu daralmanın %10'ları bulması öngörülmektedir. Öte yandan tüm bu alınan tedbirler, cari açık, bütçe açığı, kamu harcamaları, enflasyon, işsizlik gibi makro göstergeleri negatif olarak etkilemektedir.

Salgınının homojen bir etkide bulunmayacağı göz önüne alındığında, alınan bu tedbirlerin toplumsal etkileri de farklılaşacaktır. Yakın geçmişte yapılan bir kamuoyu araştırması pandeminin etkilerine ilişkin kayda değer sonuçlar ortaya koymaktadır. Buna göre, işsiz bir insanın işi olana göre, borçsuz bir insanın borcu olana göre bu salgını yönetebilme kabiliyeti değişiklik gösterecektir. Uygulanan evde karantina uygulamaları aile içi iletişim üzerinde pozitif etkiler gösterecekken, genç yaş gruplarında bu durum aile içi iletişim sorunları oluşturacaktır. İnsanların büyük bir çoğunluğunda huzursuzluk, yorgunluk, bitkinlik, yalnızlık, korku gibi duygulardaki artış psikolojik sorunlara neden olacaktır. Bu durumun oluşmasında ise sürecin belirsizliği bir etken iken, ekonomik koşullar en büyük etkeni oluşturacaktır. Öte yandan evden çalışma süreci dünyanın dijitalleşmesini hızlandıracaktır (www.hürriyet.com, 2020).

Sonuç olarak Dünyayı etkileyen bu pandemi sosyo-ekonomik sonuçları beraberinde getirdiği gibi, ülkelerin birçok anlamda ders çıkarmasına da katkı sağlamıştır. Bu süreç Dünya ülkelerine alternatif tedarik zincirleri ve üretim lokasyonları belirleme, üretimden elektroniğe, yazılımdan tasarıma kadar yerli imkânlarla başvurulması, alternatif çalışma koşullarının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi, sağlık ve biyoteknoloji alanlarındaki yatırımların artırılması, tüketim alışkanlıklarında değişikliklere gidilerek daha çok tasarrufun özendirilmesi, olası enerji arzındaki kesilmelere karşı alternatif kaynakların artırılması gibi faktörlerin önemini öğretmektedir.

KAYNAKLAR

- Bayar, A.A., Günçavdı, Ö., ve Levent,H. (2020). *Covid-19 Salgınının Türkiye’de Gelir Dağılımına Etkisi ve Mevcut Politika Seçenekleri*. İstanbul Politik Araştırmalar Enstitüsü. Politika Raporu. Nisan 2020.
- Chakraborty, I., Maity, P. (2020). *COVID-19 Outbreak: Migration, Effects On Society, Global Environment and Prevention*. Science of The Total Environment, 138882.
- EY Türkiye Kamu Sektörü Danışmanlık Hizmetleri, (2020). *Hükümetlerin Büyük Sınavı: 19 Ülkede COVID-19 Destek Paketleri*. Ankara.
- FAO, (2020). *COVID-19: Channels of Transmission to Food and Agriculture*. Food and Agriculture Organization of the United Nations. Rome. <http://www.fao.org/3/ca8430en/CA8430EN.pdf>
- Goodell, J. W. (2020). *COVID-19 and Finance: Agendas for Future Research*. Finance Research Letters. 101512.
- Haacker, M., (2004). *The Impact of HIV/AIDS on Government Finance and Public Services*. International Monetary Fund. Washington.
- IEA, (2020). *Oil Market Report*. Nisan 2020. <https://www.iea.org/reports/oil-market-report-april-2020>
- ILO, (2020). *ILO Monitor 2nd Edition: COVID-19 and The World of Work Updated Estimates and Analysis*. ILO. Nisan 2020.
- Ivanov, D. (2020). *Predicting the Impacts of Epidemic Outbreaks on Global Supply Chains: A Simulation-Based Analysis on the Coronavirus Outbreak (COVID-19/SARS-CoV-2) Case*. Transportation Research Part E: Logistics and Transportation Review, 136, 101922.
- Kingsly, K.M, Henri, K. (2020). *Covid-19 and Oil Prices*. Social Science Research Network.
- Lagoarde-Segot, T., and Patrick L. L., (2013). *Pandemics of The Poor and Banking Stability*. Journal of Banking and Finance, 37(11): 4574-4583.

- Nicola, M., Alsafi, Z., Sohrabi, C., Kerwan, A., Al-Jabir, A., Iosifidis, C., ve Agha, R. (2020). *The Socio-Economic Implications of the Coronavirus and COVID-19 Pandemic: A Review*. International Journal of Surgery.
- Slater, A. (2020). *Coronavirus is Crushing World Trade*. Oxford Economics. 28 Nisan 2020.
- OECD, (2020). *Interim Economic Assessment Coronavirus: The World Economy et Risk*. Mart 2020. <https://www.oecd.org/economic-outlook/>
- Ozili, P.K., Arun, T. (2020). *Spillover of COVID-19: Impact on The Global Economy*. Available at SSRN 3562570.
- UNCTAD, (2020). *Investment Trends Monitor*. 26 Mart 2020.
- UNESCO Press Release, (2020). *1.37 Billion Students Now Home As COVID-19 School Closures Expand, Ministers Scale up Multimedia Approaches to Ensure Learning Continuity*.
- World Economic Forum, (2020). *Oil Prices Could Remain Depressed For At Least A Year. Here's Why*. 1 Nisan 2020. <https://www.weforum.org/agenda/2020/04/oil-prices-could-remain-depressed-for-at-least-a-year-heres-why/>
- Yoo, J.H., (2020). *The Fight Against The 2019-Ncov Outbreak: An Arduous March Has Just Begun*. J. Korean Med. Sci., 35–56 <https://doi.org/10.3346/jkms.2020.35.56>.
- AERO (2020), <https://aci.aero/wp-content/uploads/2020/03/ACI-COVID19-Advisory-Bulletin-2020-03-10.pdf>, Erişim Tarihi: 25.04.2020
- ICAO (2020), <https://www.icao.int/sustainability/Documents/COVID-19/ICAO%20Coronavirus%202020%2004%2023%20Econ%20Impact.pdf>, Erişim Tarihi: 25.04.2020
- IMF (2020), <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/04/14/weo-april-2020>, Erişim Tarihi: 28.04.2020
- <https://www.kilincilaw.com.tr/covid-19-salgininin-yarattigi-finansal-krizin-sivil-havacilik-sektorune-etkileri/>, Erişim Tarihi:25.04.2020.
- WORLDOMETERS (2020), <https://www.worldometers.info/coronavirus/>, Erişim Tarihi: 15,06.2020.
- <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/sibel-bagci-uzun/salginin-belirsizligi-huzursuzlugu-artirdi-41501744>, Erişim Tarihi:01.05.2020